

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата психологічних наук, доцента,
завідувачки кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирського державного університету імені Івана Франка**

Котлової Людмили Олександрівни

на дисертацію Бакки Юлії Валеріївни

**«Гендерні особливості розвитку самостійності
особистості в юнацькому віці»,**

**подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії в
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»**

за спеціальністю 053 «Психологія»

Важливими аспектами розвитку особистості у юнацькому віці є загальна стабілізація особистості, потяг до самовиховання, свідоме формування нових, бажаних елементів поведінки; виникнення особливого інтересу до спілкування з дорослими, потреби у самореалізації; реалізація потреб у дружбі, коханні; інтимно-особистісне спілкування тощо. У юнацькому віці відбувається формування цілісного уявлення про себе, відкриття себе як неповторної особистості, саморефлексія свого становища і призначення в світі. З'являються важливі особистісні якості: усвідомленість, самостійність, незалежність; рефлексія власного життєвого шляху, прагнення до самореалізації. З'являються нові соціальні потреби, основна спрямованість особистості. На сучасному етапі актуальним є вивчення гендерних особливостей всіх цих процесів, а особливо самостійності.

Визначення мети, предмета та об'єкта дослідження свідчать про належний науковий рівень авторки дисертації. Завдання дослідження сформульовані відповідно до мети – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити гендерні особливості розвитку самостійності особистості в юнацькому віці, розробити та апробувати тренінгову програму розвитку самостійності особистості в юнацькому віці з урахуванням її гендерних характеристик. Для реалізації завдання доцільно вибрані та застосовані методи дослідження.

Завдяки проведеному ретельному аналізу психолого-педагогічної літератури та порівнянні різних підходів розкрито сутність понять «самостійний»; «самостійність»; «самостійність особистості», «сать», «гендер». Авторкою представлено змістову наповненість самостійності особистості юнацького віку, а також психологічні чинники: ціннісно-сміслові кореляти самостійності, переконання про самостійність, опосередкована самооцінка самостійності, регуляція особистістю власної активності, міжособистісна незалежність. На основі аналізу психологічних джерел зроблено узагальнення про наявність таких структурно - функціональних аспектів становлення самостійності особистості: активізації та ініціації довільної активності – мотиваційний аспект; самостійного, усвідомленого вибору мотивів і цілей – аспект вільного вибору; опанування особистістю власних психічних процесів і своєї активності – регулятивний аспект; усвідомлення самосуб'єктного впливу на власну поведінку і діяльність – аспект самокерування, самоактивності.

Для вирішення основних завдань дисертаційного дослідження здійснено вивчення ціннісно-сміслових корелятів самостійності і несамостійності особистості в юнацькому віці. Результати емпіричного дослідження дозволили автору виділити семантичну структуру, яку складають такі компоненти: «відповідальність», «уміння/здатність ухвалювати рішення самому», незалежність, уміння/здатність вирішувати проблеми, здатність/можливість дбати про себе, забезпечувати себе, уміння/здатність здійснювати дії самому, самореалізація, свобода вибору, самоконтроль, упевненість в собі, цілеспрямованість, вміння визнавати і виправляти помилки, дорослість, вміння оцінювати ситуацію.

Встановлено рівні вияву вродженої і набутої самостійності, конструктивної і деструктивної ролі самостійності, їх характеристики проаналізовано залежно від типу статево-рольової ідентичності особистості – маскулінного, андрогінномаскулінного, недиференційованого, андрогінного з середнім рівнем андрогінії, андрогінного з високим рівнем андрогінії,

андрогінно-фемінного, фемінного. До того ж, такий аналіз здійснено як всередині кожної з визначених груп – виконано внутрішньогруповий аналіз, так і між цими групами – проведено міжгруповий аналіз. Порівняння результатів дослідження щодо переконань особистості про самотійність, дало змогу з'ясувати їх відмінності залежно від типу статевої ролі ідентичності.

Отримані кількісні дані на етапі констатувального експерименту засвідчили недостатню розробленість цієї проблеми, що вказує на необхідність розроблення та впровадження в психологопедагогічну практику тренінгової програми розвитку самотійності в юнацькому віці з метою посилення конструктивних тенденцій у становленні цілісної особистості.

Встановлено, що тренінг розвитку самотійності особистості в юнацькому віці є ефективним психологічним інструментом формування найважливіших компонентів самотійності як системної якості особистості: ініціально-автономних аспектів самотійності; регулятивних і вольових її аспектів; а також аспектів, пов'язаних з реалізацією особистістю самотійного стилю власного життя.

Вирішення останнього завдання полягало у розробці методичних рекомендацій для практичних психологів відносно специфіки проведення тренінгової роботи з розвитку самотійності особистості юнацького віку з урахуванням її гендерних особливостей. Одержані кількісні дані унаочнено в таблицях і рисунках. Висновки є логічними і ґрунтовними, їх зміст повною мірою розкриває здобутки дисертації.

Загальний аналіз змісту дисертації підтверджує наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження, що свідчить про високий науково-дослідницький рівень, самотійність та цілісність роботи. Результати дослідження можуть використовуватися науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти під час викладання таких освітніх компонент як: «Психологія особистості», «Гендерна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Психологічне консультування».

Основні результати дисертації повною мірою висвітлені в публікаціях автора, їх кількість та обсяг відповідають вимогам щодо публікацій результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Варто відмітити широку географію апробації результатів дослідження на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. В змісті анотації повною мірою висвітлено основні положення дисертації. Стиль викладу наукових положень, результатів і висновків є доступним для сприймання.

Згідно проведеного аналізу змісту дисертації, дотримання автором вимог академічної доброчесності вбачається в наданні повної та достовірної інформації про авторів ідей, тверджень і результатів, які розглядалися й аналізувалися в дослідженні, а також про авторів використаних методик із посиланнями на відповідні джерела.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Бакки Юлії Валеріївни, відзначимо окремі дискусійні питання та побажання:

1. На нашу думку, суттєвим доповненням до наукового доробку здобувачки наукового ступеня стала б конкретизація нею власної точки зору щодо трактування поняття «самостійна особистість» та проведення порівняльного аналізу понять «вроджена самостійність», «набута самостійність» з окресленням сильних і слабих сторін цих феноменів особистості.

2. Переконані, що дисертаційне дослідження тільки виграло б, якщо її авторка в констатувальному експерименті більше приділила уваги опису авторського опитувальника для вивчення самооцінки самостійності особистості й чітко охарактеризувала отримані результати.

3. Також, у першій частині констатувального експерименту, залишились поза увагою особливості формування гендерної ідентичності особистості юнацького віку.

4. Також варто було чіткіше відстежити тенденції розвитку самостійності особистості юнацького віку у відповідності до гендерної ідентичності після впровадження тренінгової програми .

5. Дисертаційна робота не позбавлена стилістичних огріхів та граматичних помилок.

Втім висловлені дискусійні питання і побажання принципово не знижують загальну позитивну оцінку дисертації. Таким чином, дисертація «Гендерні особливості розвитку самостійності особистості в юнацькому віці» відповідає спеціальності 053 «Психологія», вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінетів Міністрів №44 від 12 січня 2022 року, а її авторка, Бакка Юлія Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри психології,
логопедії та інклюзивної освіти
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

 Людмила КОТЛОВА

Підпис Л. Котлової засвідчую
проректор з наукової і міжнародної роботи,
кандидат економічних наук, доцент

 Тетяна БОЦЯН